

ni... Med razstavljenimi konstrukcijami je imel tudi pisalne stroje, motorje, kolesa: zvest svojemu principu, da je le konstrukcija pravi izraz 'umetnosti' naše dobe. (Zagreb je že imel svoj 'zenitizem', ki je bil v tem oziru povsem enak konstruktivističnim teorijam)«.

Če izločimo krilatice o zanimanju za organizacijo (= konstrukcijo) ali Meliharjevo pomerjanje Černigoja zenitizmu, se je ob takšnem poročilu treba spomniti le, koliko pozornosti so moskovski konstruktivisti posvetili oblikovanju teksta oz. tekstualni gruzifikaciji« likovnega izraza. Tekst naj pač s svojo likovno formo priklene pozornost in likovna tvorba naj zaživi tudi jezikovno. Takšna združba umetnika in inženirja, lika in besede, je razvidna tudi iz Černigojeve razstave, pri čemer se ni mogoče ubraniti misli, da je prav dojem likovne organizacije besede tudi pri Kosovelu krojil osnovno predstavo o konstruktivistični formi. Le tako — namreč s Černigojevim likovnim posredovanjem — si je namreč mogoče razložiti pretežno likovnost (in ne muzikaličnosti, ki so jo sicer ruski konstruktivisti tudi gojili) Kosovelovih »gruzificiranj« verza v Integralih; pa je bil menda Kosovel izredno muzikalčno občutljiv.

Po tej logiki naj bi konstruktivizem Kosovelu pomenil le pojem tesne povezanosti leve ideologije in oblikovnega (likovnega) eksperimenta v tekstu. To drugo je sprejemal skoz Černigojevo tekstualizacijo likovnega, le da je zadevo obrnil: literaturo je »gruzificiral« z likovno organizacijo (pri čemer so morale brez dvoma svoje prispevati tudi že omenjene spomske in aktualne asociacije na Podbevškova »carmina figurata«, na futurizem ipd.) Sovjetski konstruktivizem mu še ob tako dobrem posredniku formnega vzorca ni mogel posredovati, še posebej ne, ker se je literarno šele formiral sočasno s Kosovelovim preusmerjanjem

in se pravzaprav razen ideološko ter skupinsko nikoli ni niti čisto dooblikoval.

— Da novega izraza naš pesnik vse do zgodnje in nenadne smrti ni uspel intimno uskladiti s svojimi dotlejšnjimi predstavami o liriki, je iz Integralov samih dovolj razvidno in na to opozarja že Slodnjak; ali se mu nova stremeljenja osamosvajajo v priložnostne, aforistične domislisce, ali pa ostajajo v isti pesmi nekako shizoidno družene s »tradicionalnimi« lirskimi tvorbami.

— Po vsem tem naj bi bilo nekako jasno: da moramo kot vplivno izhodišče pri Kosovelu v tem primeru res upoštevati sovjetski konstruktivizem, ki pa se pod to oznako pred letom 1920-21 pojavlja le naključno in pomožno (ev. in vprašljivo: Tatlin); da je bil ta vpliv zelo posreden in relativen, predvsem likovniški in ne literaren; da konstruktivistična poezija nikakor ne more biti »poezija vsesplošnega kaosa v človeku«, marveč mnogo prej nasprotno: poezija stvarno, praktično, urejeno, ideološko mislečega človeka. — Res pa je, da je zunanja oblika, kakršno srečamo sem ter tja v Integralih, za slovensko literaturo še danes nekam nenavadna, anarhična glede na logično urejeni govor literarne tradicije, pa zato spodbuja k občutkom o kaotičnosti, nerednosti ali celo neresnosti.

Naj za konec še enkrat izrazimo prepričanje, da predstavljajo torej s te strani gledano Kosovelovi Integrali '26 posebno, samosvojo, v mnogočem izvorno inačico evropskih izmov tistega časa: sicer z izhodiščno, pa vendarle minimalno udeležbo sovjetskih konstruktivističnih vplivov.

(PS: Žal zaradi narave tega zapisa, ki se je že tako zavlekel preko mere, nisem mogel navesti več ponazoritvenega gradiva, čeprav bi to teža problema verjetno zahtevala.)

Majaž Kmecl
Filozofska fakulteta v Ljubljani

DOKUMENTI

RAZISKOVALNI SKUPNOSTI SLOVENIJE
Jezikoslovno-literarna sekcija
Ljubljana, Župančičeva 6

PROGRAM RAZISKOVALNIH NALOG LITERARNIH ZGODOVINARJEV — SLAVISTOV IN PREDLOGI, KI JIH NAREKUJE POLOŽAJ STROKE

Dne 25. novembra 1971 so se sestali slovenski literarni zgodovinarji, ki delajo na področju slovenistike oz. slavistike, pregledali

program načrtovanih raziskovalnih tém in ob tej priložnosti kritično pretresli položaj svoje stroke. Oboje je bilo storjeno z na-

menom, da Raziskovalno skupnost SRS ob njenem snovanju nacionalnega programa znanosti seznanimo z raziskovalnimi temami, ki v ta program sodijo, in z zadevami, ki jih pri odgovorni organizaciji znanosti ni mogoče prezreti.

I. Program raziskovalnih tém

Program, ki smo ga obravnavali na sestanku, vam pošiljamo v kratkem izvlečku in z dodanim celotnim gradivom, kolikor smo ga prejeli od zainteresiranih ustanov, delovnih skupin ali posameznikov. Žal nam kljub jasnim vnaprejšnjim navodilom ni uspelo od vseh poročevalcev dobiti dovolj izčrpnih podatkov. Poleg tega je treba opozoriti, da mnogih izrazito individualnih načrtov, ki so vedno bili in bodo zelo bistvena stran naše vede, iz več razlogov ni mogoče evidentirati, čeprav je z njimi treba računati in jim omogočiti kasnejše in sprotno vključevanje v načrte slovenske Raziskovalne skupnosti. V programu tudi ni posebej navedena znanstvena in strokovna periodika (Slavistična revija, Jezik in slovstvo), ki jo štejemo za samoumeven in že utrjen del slovenske slavistike. Podobno bi veljalo za nadaljevanje že utečenih znanstvenih izdaj, kot so na primer: Slovenska bibliografija, Zbrana dela slovenskih pesnikov in pisateljev, Monumenta litterarum slovenicarum i. pod.

II. Predlogi Raziskovalni skupnosti Slovenije

V kritični razpravi o položaju stroke sta se različno pokazali predvsem dve problematični območji, kjer bo treba stvari odločno premakniti, če se hočemo izogniti resnemu zastoju stroke. Na prvem mestu je ugotovitev, ki ni nova, a je prav ob evidentiranju raziskovalnih tem znova prišla na dan z vso svojo težo in ostrino: obstaja cela vrsta temeljnih področij stroke, ki so nerazvita, omrtvičena ali docela zanemarjena. Drugi krog težav, ki seveda ni brez zveze s prvim, pa zadeva organiziranost naše vede, bolj točno: je v nezadostni, današnji ravni vede in obstoječim kreativnim zmogljivostim popolnoma nedorasli institucionalni organizaciji naše znanosti.

Razprava je ob različnih, vendar bolj dopolnjujočih se kot nasprotnih pogledih privredla do naslednjih skupnih temeljnih ugotovitev in predlogov.

A. Najbolj urgentna strokovna področja in naloge

Gre za vrsto znanstvenih nalog, ki jih ni med danes evidentiranimi raziskovalnimi

temami, ali pa so prijavljene samo pogojno, se pravi brez zadostnih možnosti za uresničevanje.

1. *Slovenska retrospektivna bibliografija* (do l. 1945). Delo bi bilo treba zaupati, predvsem pa gmotno omogočiti Komisiji za bibliografijo pri SAZU (prof. Janez Logar).

2. *Izdelava centralnega kataloga slovenskih knjižnic*. Nujno bi bilo evidentirati (predvsem starejši) slovenski knjižni fond ne le knjižnic različnih ustanov, temveč tudi zasebnih. Prav tako potreben bi bil katalog vseh starejših slovenik v zamejskih in inozemskih knjižnicah. Tudi to nalogo bi bilo treba zaupati in omogočiti komisiji za bibliografijo pri SAZU.

3. *Zgodovina slovenskega verza*. Verzologija je eno najmanj razvitih področij slovenske slovstvene vede in smo v tem pogledu daleč za vsemi slovanskimi narodi. Nujno bi bilo zbrati in organizirati skupino raziskovalcev, ki bi se lotila proučevanja slovenskega verza.

4. *Zgodovina slovenske slovstvene vede* (od njenih začetkov do danes). Okoliščina, da takega dela nimamo, močno škoduje stroki doma, še bolj pa v mednarodnih slavističnih krogih. S primernimi sredstvi bi se ob tej temi dala zbrati skupina strokovnih sodelavcev, ki bi se nekaj let posvetili tem vprašanjem.

5. *Literarna teorija*. Kljub posameznim tehtnim raziskovalnim zbiranjem, ki sodijo v to programsko smer (kartoteka literarnoteoretskih izrazov in kartoteka neslovenskih avtorjev, oboje za literarni leksikon pri SAZU) in jih je tudi vnaprej treba podpirati, pa smo še vedno brez sleherne širokopoteznejše zasnove, ki bi obetala dati tudi slovenski slovstveni vedi sodobno in celovitejšo literarno teorijo. Večina strokovnjakov se danes že dodobra zaveda, kolikšen primanjkljaj in kakšno škodo pomeni dejstvo, da takega dela nimamo. Seveda bi bila izdelava sistematične in celovitejše literarne teorije, zgrajene na posebnostih slovenske književnosti, zelo zahtevno delo. Potrebna bi bila dobro organizirana in znanstveno res usposobljena skupina delavcev, zbranih ob inštitutskem delu in aparatu. Tu pa se seveda začnejo že vprašanja, ki posegajo v drugo problematično območje naše vede, v njeno organizacijo.

B. Najbolj urgentna vprašanja organizacije znanstvenega dela

1. *Potreba materialnega omogočanja in postopnega institucioniranja novih raziskoval-*

nih žarišč. Produkcija današnje slovenske literarne zgodovine in njenih mejnih področij je v resnici zelo obsežna, razmeroma bogata in notranje nenavadno mnogosmerna. Vendar zmeraj znova ugotavljamo, da je to njeno delovanje po svoji organizacijski strani popolnoma razbita in nepovezano do škodljive mere. Manjka nam trdnega združevalnega jedra oziroma jeder, predvsem inštitutsko organiziranega zaledja z zanesljivimi kadrovskimi in materialnimi možnostmi. Po drugi strani imamo med diplomanti fakultete vedno več odlično usposobljenih in znanstvenega dela voljnih mladih ljudi, ki pa se nam izgubljajo v drugih službah ali v tujino, saj jim ne moremo dati ustreznega delovnega mesta. Skratka, prva in temeljna potreba za primerno dihanje, pomlajevanje in razvoj stroke se glasi: uskladiti institucionalno organiziranost naše vede z njenimi sodobnimi potrebami in njenimi današnjimi kreativnimi zmoglostmi. Pri tem je treba upoštevati dejstvo, da je ta stroka danes tudi že na Slovenskem toliko razvita in v metodoloških zasnovah tako močno večsmerna, da je ni več mogoče brez škode in nasilja vezati na en sam koncept, temveč je treba podpreti njen neizogibni znanstveni pluralizem. Torej je treba omogočiti polno življenje tudi novim, že delujočim in primerno preverljivim raziskovalnim zasnovam. Načelo razumnega in utemeljenega policentralizma je bilo načelo, ki so mu pritegnili vsi udeleženci razprave. Iz tega sledi logičen sklep: podpirati in razvijati je potrebno že obstoječi program SAZU in njenega Inštituta za literaturo, hkrati pa materialno omogočiti in zatem čim hitreje institucionalizirati tudi druge in nove znanstvene raziskovalne programe, evidentirane pri Raziskovalni skupnosti.

Seveda se zavedamo, da boleči problem institucionaliziranja strokovnih potreb, ki se ga slavisti lotevajo že dalj časa, ni edini problem, ob katerem bi se odločala usoda stroke, njene moči in zbranosti. Stvari imajo tudi subtilnejše, notranje razsežnosti. Pri tem je na prvem mestu vprašanje samodejne mobilizacije ljudi ob globokih in sorodnih iskateljskih potrebah, torej ob izrazito notranjih motivacijah, ki — ne glede na materialne možnosti — so, ali pa jih ni.

2. Za literarnozgodovinske raziskovalce na področju Maribora in vzhodne Slovenije naj bi se ustanovil *poseben povezovalni in usklajevalni center na Pedagoški akademiji v Mariboru*. Predlog utemeljuje cela vrsta tehtnih raziskovalnih tem, ki jih prijavljajo tamkajšnji literarnozgodovinski delavci, pa tudi potreba po usklajevanju celotnega lite-

rarno-zgodovinskega raziskovalnega dela v Sloveniji.

3. *Uresničevanje samoupravne funkcije raziskovalcev znotraj Republiške raziskovalne skupnosti*. Preprosta in poštena logika samoupravljanja zahteva, da je neposrednim raziskovalcem omogočeno realno in ne samo simbolično soodločanje pri vseh tistih zadevah Raziskovalne skupnosti, ki so za raziskovalce bistvene in realne. Sem ne sodi samo načrtovanje znanstvenega dela, temveč tudi soodločanje pri potrjevanju oziroma obravnavanju raziskovalnih tém in drugih zahtevkov ali prošenj, prijaviteljskih in vsakoletne javne razpise Sklada RRS oziroma Borisa Kidriča za financiranje znanstvenega dela. Naš predlog je: celotno gradivo, ki prispe na javne razpise za financiranje, naj obravnava na svoji seji najširši krog raziskovalcev ustrezne stroke, formulira ob vsakem primeru svoje stališče in ga prek ustreznih sekcije sporoči upravnemu odboru sklada. Tako mnenje bi lahko tehtno nadomestilo ali vsaj dopolnilo nekoliko problematičen sistem osebnih recenzij.

4. *Pritegnitev slovenistov iz drugih republik in iz tujine*. Samoumeven se nam zdi predlog, da k našemu delovanju znotraj RRS pritegnemo kot enakopravne tudi literarne zgodovinarje-sloveniste, ki delujejo na drugih univerzah v Jugoslaviji. Po potrebi naj bi k načrtovanju in delu pritegovali tudi sloveniste, ki delujejo zunaj Jugoslavije.

5. Razprava je opozorila še na to, da bo potrebno prizadevnejše *sodelovanje s tistimi raziskovalci, ki se ukvarjajo s slovenskim filmom, televizijo in radiom*, torej s panogami, kjer je literatura sestavni del drugih medijev kulture.

Ljubljana, dne 1. decembra 1971

PROGRAM RAZISKOVALNIH NALOG (seznam evidentiranih raziskovalnih tém*)

SLOVENSKA AKADEMIJA ZNANOSTI IN UMETNOSTI

1. *Kritične izdaje starejših slovenskih rokopisnih spomenikov in literarnih del*
Dolgoročnejša in tekoča naloga.
Delo je razdeljeno med več strokovnjaki.

* Utemeljitev tém so (v večini primerov) v dodanem gradivu.

2. *Korespondence znamenitih Slovencev*

Dolgoročnejša in tekoča naloga.
Delo opravlja več strokovnjakov.

3. *Slovenski biografski leksikon*

Dolgoročnejša in tekoča naloga (v zadnji fazi).

Urednik: znan. svet. Alfonz Gspan.

4. *Literarni leksikon*

Dolgoročnejša in tekoča naloga.

Prva faza: izdelava kartoteke slovenskih literarnoteoretskih terminov in kartoteke neslovenskih avtorjev v slovenski periodiki od druge polovice 18. stol. do danes.

KATEDRA ZA ZGODOVINO SLOVENSKE KNJIŽEVNOSTI (Filoz. fak., Ljubljana)

5. *Zgodovina slovenske književnosti*, strukturirana po razvoju literarnih zvrsti.

Dolgoročnejša tema: 1972—1982.

Skupinsko delo. Nosilec teme: prof. dr. Boris Paternu v sodelovanju s prof. dr. Francem Zadravcem, doc. dr. Matjažem Kmec-lom, asist. Jožetom Koruzo in asist. Helgo Glušič-Krisperjevo ter skupino strokovnih sodelavcev (5).

6. *Slovensko narodnoosvobodilno pesništvo (1941—1945)* (Izdaja komentiranega gradiva v več knjigah s spremno študijo.)

Dolgoročnejša tema: 1971—1981. Skupinsko delo.

Nosilec teme: prof. dr. Boris Paternu z enim strokovnim sodelavcem in s slušatelji slavisti.

7. *Zgodovina slovenske slovstvene vede* (od začetkov v 16. stol. do danes). Pogojna tema, izvedljiva samo v primeru, če bodo dodeljena sredstva za organizacijo posebne skupine delavcev.

Dolgoročnejša tema: 1972—1985.

SLOVENSKA MATICA

8. *Slovenske ljudske pesmi, II—X. knjiga*

Dolgoročnejša in tekoča naloga.

Skupinsko delo: dr. Zmaga Kumer, dr. Milko Matičetov, dr. Valens Vodušek.

9. *Izdaja monografij slovenskih pesnikov in pisateljev*

Dolgoročnejša in tekoča naloga.

Pred izidom: dr. Branko Berčič, Mladost Ivana Tavčarja.

10. *Razvoj slovenske dramatike* (od najstarejših časov do druge svetovne vojne).

Avtor: akad. prof. dr. France Koblar.

11. *Slovenska umetna pesem pred Prešernom*

Avtor: znan. svet. Alfonz Gspan.

LITERARNOZGODOVINSKI DELAVCI, ZBRANI OB MARIBORSKEM CENTRU NA PEDAGOŠKI AKADEMIJI

12. *Priprava Vrazove in D. Trstenjakove korespondence* za znanstveno kritično izdajo (pripravljenost za sodelovanje pri akademski izdaji Korespondence znamenitih Slovencev).

13. *Repertoar slovenskih dramskih gledališč od začetkov do danes*

Literarnozgodovinska obravnava rasti slovenske gledališke misli.

Dolgoročnejša tema: 1972—1982.

Skupinsko delo. Nosilec teme bo določen po dogovoru. Priprave vodita: Bruno Hartman in Ignac Kamenik.

14. *Zgodovina slovenske mladinske književnosti*

Literarnozgodovinska obravnava problema. Dolgoročnejša naloga: 1972—1982.

Skupinsko delo. Nosilec teme bo določen naknadno po deležu v skupnem načrtu. Sodelovali bi raziskovalci s Pedagoške akademije v Mariboru, iz Pionirske knjižnice v Ljubljani in Mariboru ter sodelavci (v Mariboru izhajajočega) zbornika *Otrok* in knjiga.

15. *Leksikon slovenske mladinske književnosti*

Delo, ki bi nastajalo hkrati z gornjim delom.

16. *Krleža v slovenski slovstveni publicistiki do l. 1941*

Delo v končni fazi. Dokončano bo 1972.

Avtor: dr. Janez Rotar.

DRUGE TEME, EVIDENTIRANE KOT INDIVIDUALNE ALI SKUPINSKE

17. *Korespondenca Matija Čopa in Emila Korytka*. Znanstveno kritična izdaja. Edicija: Korespondence znamenitih Slovencev pri SAZU.

Izdelava: 1972—1974.

Avtor: akad. prof. dr. Anton Slodnjak.

18. *Monografija: Ivan Tavčar*

Izdelava: 1972—1973.

Avtor: prof. dr. Marja Boršnik.

19. *Kalobski rokopis*

Znanstveno kritična izdaja.

Izdelava: 1970—1972. Izdaja: pri SAZU.

Avtor: dr. Lino Legiša.

20. *Monografija o Lovru Kuharju-Prežihovemu Vorancu*

Izdelava: 1972—1975. Izdaja: pri DZS kot sklepna knjiga Zbranega dela Lovra Kuharja-Prežihovega Voranca.

Avtor: Drago Druškovič.

21. *Cankarjeva bibliografija*
Izdelava: 1972 (zadnja faza). Izdaja: Obzorja, Maribor.

Avtor: prof. France Dobrovoljc.

22. *Bibliographie de la littérature slovène en langue française*

Za: Annales de l'Institut Français de Zagreb.

Izdelava: 1972. Avtor: France Dobrovoljc.

23. *Pomenska analiza slovenske dramatike med Linhartom in Grumom*

Fenomenološko pozitivistična obravnava.

Izdelava: 1972—1974.

Skupinsko delo.

Avtorji: Niko Grafenauer, Andrej Inkret, Taras Kermauner.

24. *Slovenski ekspresionizem*

Celovita obravnava.

Izdelava: do konca 1972 (v zaključni fazi).

Nosilec teme: prof. dr. Fran Petré.

25. *Ivan Cankar. Monografija*

Izdelava: 1973—1975.

Nosilec teme: prof. dr. Fran Petré.

26. *Nove tendence v slovenski poeziji v dvajsetih letih*

Izdelava: 1972—1975.

Avtor: Katarina Šalamun-Biedrzycka.

prof. dr. Boris Paternu
Filozofska fakulteta v Ljubljani

PISMA ZAVODU ZA ŠOLSTVO OB PREDLOGIH ZA NOVE OSNOVNOŠOLSKE IN SREDNJEŠOLSKE UČNE NAČRTE — III

1

Smotri pouka slovenskega jezika v osnovni šoli

K razpravi o osnutku učnega načrta za osnovno šolo, za predmet slovenski jezik, prispevam v okviru slavističnega društva novo formulacijo uvodnega dela »Smotri pouka slovenskega jezika v osnovni šoli«. Ta uvodni del je pomembno idejno izhodišče, jedro. Menim, da je takšen, kot je predložen, vsebinsko in formalno šibek. Ne bom kritično analiziral, v čem je ta šibkost, podajam raje kar svoj predlog tega besedila. Upam, da lahko pripomore k večji kvaliteti, strokovnosti, osmislitvi uvoda v učni načrt oziroma učnega načrta samega.

1. Učenci ustvarjalno razvijajo svoje jezikovno sporočanje, sistematično goječ razne oblike govornega in pismenega sporočanja. Razvijajo kompozicijsko in sintaktično učinkovitost. Obvladujejo besedišče. Kultivirajo artikulacijo glasov in izvajanje govornih celot.

2. Učenci se usposobijo za ustno in pismeno sporočanje v knjižnem jeziku (pridobijo pravorečne in pravopisne navade).

3. Učenci spoznajo načine opazovanja in sistematiziranja (urejanja) brezštevilnih jezikovnih pojavov. Slovnica je orodje za napredovanje knjižnega jezika, za odločanje o jezikovnih vprašanjih, za učenje tujih jezikov in za splošno razvijanje logičnega mišljenja.

4. Učenci spoznajo zakonitosti in probleme slovenskega strokovnega jezika, v vseh razredih se mora učni predmet slovenski jezik naravno povezovati z drugimi učnimi predmeti.

5. Učenci v veliki meri osvajajo njim primerno umetnostno književnost; ta s pomočjo estetskih teženj spaja razsežnosti, resnice življenja. Spoznavajo naravno bistvo ustvarjalcev in ustvarjanja lepe književnosti.

6. Učenci se urijo v življenju v izbrana jezikovna sporočila in v izvajanju (reproduciranju) besedil v obliki manj ali bolj izraznega branja, v obliki deklamiranja, v obliki aktivnega govornega in gledališkega poustvarjanja. Prepojijo se z ritmom slovenskega ljudskega pesništva in z nekaj ritmi umetnega pesništva.

7. Učenci se urijo v kritičnem opazovanju in razčlenjevanju slabših jezikovnih sporočil, a če so vsebinska, se jih uče izboljševati in prirejati.

8. Učenci se usposablajo za samostojno delo z dobro knjigo, periodiko, za razumevanje gledaliških in filmskih del, radijskih in televizijskih oddaj in sploh sodobnih manifestacij jezika v javnosti.

9. Učenci pridobivajo svetovno, evropsko, slovansko in južnoslovansko jezikovno in kulturno zavest. Razvijajo ponos na materin, slovenski jezik in na slovensko kulturo, na domači kraj, pokrajino, gospodarstvo,